

תמלול הפודקאסט נקודה .IL

האם האנונימיות היא נחלת העבר?

בשיחה עם ד"ר ענת בן דוד, מרצה בכירה במחלקה לסוציולוגיה, מדעי המדינה ותקשורת באוניברסיטה הפתוחה

יובל: ברוכים הבאים לנקודה .IL, הפודקאסט של איגוד האינטרנט הישראלי שעוזר לנו להבין מה הן השפעות העומק של האינטרנט על החברה, הכלכלה, הפוליטיקה והתרבות. אני דוקטור יובל דרור. בשנים האחרונות כולנו התרגלנו שעוקבים אחרינו כל הזמן. למעשה כל כך התרגלנו, שטכנולוגיות שונות קופצות מעולם הביון והריגול אל עולם הרשתות החברתיות. ומשם הן מזנקות למקומות אחרים, חלקם מפתיעים וגם קצת מטרידים. כדי לדבר על הנושא המרתק הזה, אני מארח את דוקטור ענת בן דוד, שהיא מרצה בכירה במחלקה לסוציולוגיה, למדעי המדינה ולתקשורת באוניברסיטה הפתוחה. היא עוסקת וחוקרת את הנושא הזה בדיוק. ענת, ברוכה הבאה לנקודה .IL.

ענת: שלום.

יובל: אנחנו חיים בעולם שבו הרשתות החברתיות כל הזמן עוקבות אחרינו, זה בעצם המודל העסקי שלהן. אבל בשנים האחרונות מתרבות העדויות לכך שהמודל הזה, שאותו אנחנו יחסית

מכירים, זולג החוצה, למקומות אחרים. ובהקשר הזה המושג קפיטליזם המעקב הוא מושג מפתח. בשני משפטים, מה זה בכלל קפיטליזם המעקב?

קפיטליזם המעקב זו קודם כל כותרת של ספר. של פרופסור שושנה זובוף, שמנסה לתאר את המודל הקפיטליסטי הנוכחי. של העידן שבו אנחנו חיים. כאשר בו הסחר שמתבצע הוא שירותים חנימיים שקשורים באיזה שהם שירותי מידע דיגיטליים. התמורה להם היא מעקב אחרי כל תנועה או פעולה שהמשתמשים עושים. שלה עושים מוניטיזציה באמצעות, או מכירה של המידע למשתמשים או בשימוש בבינה מלאכותית כדי לדעת על המשתמשים האלה יותר ואז למכור את התובנות האלה לטובת מפרסמים.

זאת אומרת, אם פעם הייתי בא לחנות ירקות והייתי אומר לה, אני רוצה קילו עגבניות, היו אומרים לי בבקשה, תן לי עשרה שקלים. היום אני בא ואני אומר, אני רוצה קילו עגבניות, הוא אומר לי, אין שום בעיה, אני רוצה לעקוב אחריך.

נכון. יש כרטיס מועדון? זה הדבר הראשון שישאלו.

זה זה?

מה זה כרטיס המועדון? זה בדיוק ההכנסה של קפיטליזם

המעקב אל תוך הטרנסאקציה, אתה לא רק קונה את העגבניה, אתה גם נכנס לתוך תיעוד ורישום של היסטורית

ענת:

יובל:

ענת:

יובל:

ענת:

הקניות שלך. בפעם הבאה שתקבל מכתב מהסופר, מנגנון ההמלצה, האלגוריתם ימליץ לך, האנשים שקנו עגבניות, קנו גם מלפפונים, בוא תקנה גם מלפפונים. המוצר הוא כבר לא כל כך הטרנסאקציה שאתה עושה. הערך הגדול, הכלכלי, נמצא במידע שאפשר להפיק מכל מה שאתה עושה כצרכן מסביב לפעולת הקנייה.

זוה באמת מאוד מצלצל דברים שאנחנו מכירים מהעולם הדיגיטלי, אבל הבעיה הזאת בדיוק... הרי אמזון הגיעה לפה לפני פייסבוק, הבעיה הזו הרי לא התחילה עם הרשתות החברתיות. היא בעצם מתחילה עם המקורות של האינטרנט.

נכון, אם בעצם אנחנו נחזור אחורה קצת להיסטוריה של האינטרנט, אנחנו נעשה איזה מסע בזמן לקראת שנת 2000, שנת 99 ונחזור למונח ששכחנו אותו מזמן, של התפוצצות בועת הדוט קום. כשעד לאותה שנת 2000 האינטרנט של שנות ה-90, בבום מטורף, מתפתח. עולות חברות מידע מסוגים שונים. דפדפנים, מנועי חיפוש. שירותים שונים, שכולם שבויים בתוך האתוס הישן והנושן של האינטרנט המבוזר והחינמי. שבו המידע רוצה וצריך להיות חופשי.

חופשי...

יובל:

ענת:

יובל:

ענת: חופשי במובן של free ולכן גם בחינם. ולדבר הזה לא היה מודל עסקי. מה שיצר איזה שהיא בועה פיננסית עצומה, כי החברות האלה, הערך שלהן עלה ועלה אבל לא...

יובל: ואיפה הכסף?

ענת: לא היה כסף. ובבת אחת כל הדבר הזה התפוצץ. רוב החברות האלה קרסו, מלבד החברות שמלכתחילה היה להן שם מודל עסקי, כמו אמזון ואיביי, ששרדו את הדבר הזה. התוצאה של התפוצצות בועת הדוט קום היתה המצאה של מודל עסקי חדש. זאת אומרת, אנחנו עדיין צריכים לשמר את האתוס הזה שהמידע רוצה להיות חופשי, או בחינם. אז מה יהיה המודל העסקי? ניתן לכם שירותים בחינם מאוד מאוד טובים, כל מה שאתם עושים, אנחנו שומרים ועושים על זה מוניטיזציה, שנמכרת אחר כך למפרסמים. זה הנפט החדש. זה היה הנפט החדש של האינטרנט והיום הנפט הזה זולג להרבה מאוד תחומים אחרים. בחיים החברתיים, הכלכליים והפוליטיים שלנו.

יובל: אז בואי נתחיל לראות לאן הוא זולג. בסדר? בואי נתחיל לעבור על כל מני דוגמאות וננסה להבין מה קורה עם המידע הזה. כמה דוגמאות בולטות לאופן שבו רציונל המעקב הזה והריגול הזה מתחיל לזלוג מעבר למקומות ה-obvious כמו פייסבוק או גוגל וכדומה. בואי נתחיל עם אפליקציית אלקטור. היא עשתה

המון רעש בבחירות האחרונות, שאני כבר לא יודע אם הן
האחרונות או האחרונות האחרונות. או האחרונות הלפני
אחרונות אחרונות. אבל, מה היא האפליקציה הזו? מה היא
עושה? ומה הבעיה איתה?

ענת: אפליקציית אלקטור היא אחת ממגוון מאוד רחב של אפליקציות
מעקב בוחרים, שפוליטיקאים ומפלגות עושים בהן שימוש.
בארץ וברחבי העולם.

יובל: זאת אומרת, זה לא המצאה ישראלית.

ענת: לאלקטור היה איזה שהוא טוויסט שהיה לו ייחוד ביחס לכל
הדברים האחרים, תכף אולי נגיע לזה, אבל בעיקרון הרציונל
של אפליקציות מעקב בוחרים, או בכלל שימוש בדטא כדי
לעקוב אחרי בוחרים ולנסות להשפיע על דפוסי ההצבעה
שלהם, זה ממש, זו תעשייה שמגלגלת מיליארדים ברחבי
העולם.

יובל: מה החבר'ה האלה עושים בעצם?

ענת: לוקחים את רציונל קפיטליזם המעקב ומפעילים אותו, במקום
על פרסום, על ניסיון להגיע לאנשים ולהשפיע על העמדות
שלהם ביום הבחור.

יובל: זאת אומרת, אני מתקין את האפליקציה על הטלפון. ומה אז?
מה היא רוצה ממני? מה היא עושה עם המידע שלי?

ענת: יש כאן כמה רבדים של ניהול המידע. מה שאתה רואה מול האפליקציה זה דבר אחד ונגיע אליו בסוף, זה הקצה של ניהול הדטא. מה שקורה זה עבודת הדטא שנעשית מאחורי הקלעים. כל קלפי ממוינת לפי תוצאות הצבעה שהיו בעבר. מידע שנאסף מפייסבוק, מרישומים של מפלגות, ממקומות אחרים, מוזן לתוך איזה שהוא מאגר ועובר הצלבות, כך שכשאתה מגיע למשתמש הקצה לאפליקציה. אתה בעצם כבר יודע הרבה יותר על כל מאגר הבוחרים שלך מראש. כל מני דברים שאתה מניח עליהם מראש מתוך ההסקה שאתה עושה דרך איסוף מידע והצלבה שלו ממקורות שונים. מה שאלקטור ודומותיה עשו בסוף, היא להוסיף את השכבה החברתית אם תרצה, של קפיטליזם המעקב.

יובל: שזה אומר מה?

ענת: זה אומר שעכשיו באים אליך ואלי ומבקשים, בואי תספרי לי על יובל מה הוא מצביע.

יובל: רגע, רגע, רגע, אני מתקין את זה אצלי ובאים אלי ואומרים לי תספר לנו על ענת?

ענת: כן, או על כל אזרח אחר במדינת ישראל. אני יודעת

שאפליקציית אלקטור הרבה אנשים דיברו עליה בהקשר של הדליפות.

יובל: נכון.

ענת: ושל דליפה של מאגר הבוחרים. לא הרבה מאוד אנשים התקינו את האפליקציה וראו מה היא עושה. מה שהיא עושה, או מה שהיא עשתה. היא בעצם אפשרה לכל אחד לחפש בפנקס הבוחרים אנשים שהם מכירים ולהזין אודותיהם מידע. מה הטלפון שלהם...

יובל: ולמי הם מצביעים?

ענת: והאם, במקרה של אלקטור, האם או לא הם תומכי ליכוד. זאת אומרת שלא רק את שכבת קפיטליזם המעקב דרך איסוף הביג דטא שכבר נעשה וכולם עושים אותו, שמגיע מאפליקציות שונות ומקורות שונים, אלא גם השכבה הנוספת של בואו נראה עכשיו, נתחיל גם לספר על החברים שלנו ולהזין את זה כלפי מעלה. כשביום הבחירות ראשי המטות והפעילים יכלו לראות ולעקוב אחרי כל מי שהתקין את האפליקציה, מי מהאנשים שהם הזינו באמת הגיעו לקלפי. זאת אומרת שאם אני, חיפשתי אותך יובל. והזנתי אותך כתומך, אז ביום הבחירות יכולתי לראות אם כבר הגעת לקלפי או לא.

יובל: איך בעצם?

ענת: האפליקציה מראה לי.

יובל: לפי מיקום?

ענת: לא.

יובל: אלא?

ענת:	בזמן אמת. אני הזנתי את הפרטים שלך.
יובל:	כן.
ענת:	אתה עכשיו ברשימה שלי.
יובל:	כן...
ענת:	<p>אם לא הלכת להצביע אתה מסומן בירוק. אם הלכת להצביע אתה מסומן באדום. אם אתה עדיין בירוק, התפקיד שלי הוא להתקשר אליך ולהגיד לך, יובל, בוא, אני באה לקחת אותך. ואם לא אני, אז מי שמנהל את הקמפיין, סליחה, באזור שלי, יבוא ויגיד, אוקי, ברחוב הזה והזה, אנחנו יודעים שזה רחוב שיש בו מצביעים פוטנציאליים למפלגה שלנו, בגלל המיפוי שעשינו קודם. בואו נעשה עכשיו פעולה ממוקדת על האנשים האלה. אולי נשלח להם SMS. אולי נשלח להם אנשים הביתה וכו' וכו'. למה זה... למה אני רואה בזה זליגה של קפיטליזם המעקב לתוך עולמות של פוליטיקה ודמוקרטיה? בדיוק בגלל השאלה של מידת הסוכנות שיש לנו כפרטים, כאזרחים, לפעול במרחב הזה. אז כשאנחנו צרכנים ויש אלגוריתם שמחליט עבורנו... היא אוהבת נעליים, הבחורה הזאת, בוא נציע לה נעליים. אז זה דבר אחד. אבל כשזה מגיע למקומות של בחירה חופשית, של עמדות פוליטיות. ושל חס וחלילה גם איזה שהיא מניפולציה בנוגע ליכולת שלי להגיע לקלפי ביום הבחירות או לממש באופן חופשי את הבחירה שלי, אז</p>

ההשמה של הרעיון הזה שהוא מסחרי, אל תוך הרעיון הזה שהוא דמוקרטי וחברתי ופוליטי, הוא כבר זליגה, שנעשית אולי כי זה אפשרי, אבל אני לא חושבת שניהלנו דיון האם זה בכלל רצוי.

יובל: אנחנו יודעים כמה אנשים התקינו את האפליקציה בפועל?

ענת: לא. אבל סביר להניח שמאות אלפים.

יובל: הלאה. איכזבי שב"כ. באה המדינה, אומרת, רבותי וגבירותי,

אנחנו צריכים לקטוע את שרשראות ההדבקה. יש לנו כלי טכנולוגי. נכון, הוא לא פותח במקור בשביל זה. אבל, המטרה נורא חשובה. המטרה, כולנו מסכימים שהיא נורא חשובה. מה הבעיה?

ענת: כאשר יש עין חיצונית שמסתכלת על כל הפעולות שלנו במרחב, פוגעת מאוד בפרטיות שלנו. בזכות שלנו לפרטיות. שולחת לנו הודעות שמגבילות את חופש התנועה שלנו מבלי שאנחנו יכולים להגיד על זה משהו. מבלי שאנחנו יכולים לא לנוע במרחב הזה. אין לנו כאן בחירה חופשית. הרי שגם כאן הרציונל של המעקב מנצח כל דבר. כל בעיה אנושית מורכבת אפשר לחשוב על פתרונות אחרים, למצוא להם, למצוא להם פתרונות. למשל ברעיון של קטיעת שרשראות הדבקה.

יובל: כן.

- ענת:** בכל רחבי העולם הדמוקרטי פיתחו אפליקציות קונטקט טרייסינג, משמרות פרטיות מצוינות. בהן המידע לא נשאר.
- יובל:** אבל אנשים לא מתקינים את המגן. הם לא מתקינים, אני אומר לך, ענת, אנשים לא מתקינים, אולי אין ברירה? אין ברירה.
- ענת:** אולי השיקו את אפליקציית המגן יומיים אחרי שהיה כבר מעקב כפוי, אז בן אדם שהוא רציונלי, מה הוא יאמר? ממילא מנטרים אותי מלמעלה, מה? אני עכשיו אוסיף עוד ניטור? כאילו, כפול? אה, זאת אומרת זה היה הפוך פה. זה היה כאן הפוך, קודם...
- יובל:** קודם שב"כ. ואז תתקין אפליקציה ואז אנשים אומרים ממילא השב"כ מסתכל.
- ענת:** ויותר מזה. ואחר כך משתמש במהלך הרטורי שאף אחד אל מתקין את המגן, אז אנחנו חייבים את איכון השב"כ כי אין לנו משהו אחר. הרציונל הזה הוא מדאיג, כי אם היו משקיעים את אותן אנרגיות בקידום אפליקציית המגן שהיא מצוינת. בקידום של היבטים של ערבות הדדית. של מה אני נתרמת מזה שאני מתקינה את אפליקציית המגן? אני שומרת על יקירי. אני שומרת על אחרים. אחרים גם שומרים עלי. ואני גם שומרת על הסוכנות שלי, כאזרחית, לעשות את הפעולה הזאת באופן מודע ומתוך בחירה. ברגע שמחליטים שאין לנו תפקיד בדבר הזה, פשוט נשים עליכם איכון ותזוזו כמו זבובים במרחב, אני מרגישה שיש כאן כרסום הדרגתי, הולך וגובר של חירויות,

שהוא תוצאה של הכלה של קפיטליזם המעקב, כמעט בכל תחום חיים.

יובל: אבל אין רגע שבו אפילו את תגידי, המטרה הזו מקדשת את האמצעים. האם לא לפנינו מקרה שכזה, שבו אנחנו צריכים להגיד, כן, בתיאוריה זה באמת לא בסדר. בפועל, צריך לעשות את זה.

ענת: אני חושבת שהריצה לתפיסה המהותנית של אי אפשר אחרת, היא נעשית מהר מדי, בגלל ההיתכנות הטכנולוגית הקלה. כשיש לך פתרון טכנולוגי שהוא מהיר וזמין, אז קל לך מאוד לדמיין שאין משהו אחר. ובכלל לא משקיעים את המאמץ למשל בהנדסת הפרטיות. למשל בחינוך ציבור. למשל בסולידריות או בדברים אחרים מאוד יפים שאנחנו יכולים לעשות שהם באים מתוך politics of care מתוך דאגה ורווחה לאזרחים, ולא דווקא מתוך politics of command and control שזה מה שמעקב מאפשר. מעקב מאפשר ניהול מורכב של הרבה מאוד נקודות במרחב. אנחנו אזרחים, אנחנו לא נקודות.

יובל: הלאה, טכנולוגיות לזיהוי פנים. טכנולוגיות לזיהוי פנים הם יש להם תפקיד מרכזי בשמירה על הביטחון האישי שלנו. באיתור ילדים שנחטפו או הלכו לאיבוד. מה הבעיה איתן?

ענת: הבעיה היא שאנחנו לא מרגישים אותן. הם נמצאים בכל מקום,

טכנולוגיות כאלה. טכנולוגיות, מצלמות מעקב בכל מקום. אז

מה אכפת לנו שאנחנו מגיעים לשדה התעופה, כשעוד היינו

עושים את זה ומצלמים את הפנים שלנו ואחר כך רואים בכל

מקום בדיוטי פרי איפה היינו ו... מה אכפת לי?

יובל: אוקי.

ענת: אכפת לי ברגע שאני הולכת להפגנה ופתאום צילום הפנים שלי

משמש ממקומות אחרים, משמש כדי לפגוע בחירויות שלי

שקשורות לזכות שלי להפגין, כי מישהו עקב אחרי ואני לא

ידעתי ואני לא נתתי את ההסכמה שלי. וככל שהטכנולוגיות

האלה הולכות ומתפשטות יותר במרחב, היכולת שלנו לדעת

שזה מה שעושים, לתת את ההסכמה שלנו לדברים האלה,

היא הולכת ופוחתת והינה עוד כרסום בחירויות דמוקרטיות.

יובל: אז בעצם לפעמים זה מגיע למקומות הרבה יותר אזרחיים. כך

במירכאות, כן, דיברנו על איכוני שב"כ, על זיהוי פנים, זה

מצלצל קצת ביטחון וכדומה, אבל יש אלגוריתם שמנסה לחזות

את מידת ההצלחה שלך בלימודים, כתחליף לפסיכומטרי.

עכשיו, אני לא יודע מה איתך, אני הייתי מאוד שמח לא לעשות

פסיכומטרי. עשיתי את זה. זה די דרעק. יש אלגוריתם שחזזה

את ה... מה הבעיה? נשמע לי פנטסטי. מה הבעיה?

ענת: האלגוריתם הזה פותח בבריטניה כתוצאה ממשבר הקורונה, כיוון שהרבה מאוד תלמידים לא הצליחו לסיים את בחינות הבגרות שלהם ולא ידעו איך לקבל את הסטודנטים לאוניברסיטאות על בסיס נתונים לא שלמים. הפעילו איזה שהוא אלגוריתם, שחרץ גורלות של אנשים רבים. אתה תוכל ללמוד רפואה. ואת לא. למה?

יובל: איך האלגוריתם הזה עובד בכלל?
ענת: הוא הסתכל על כלל... הינה, מעקב... לקחו את כל הנקודות של כל הפעולות שאותם תלמידים עשו בבתי הספר. כל המבחנים, כל המתכונות. אולי השתמשו גם בכל מני משתנים דמוגרפיים. אנחנו לא באמת יודעים. עשו את הסלט האלגוריתמי שלהם וכל מה שאתה מקבל בחוץ זה פלט של תוצאה. יכול להתקבל לרפואה, לא יכול להתקבל לרפואה. למה? ככה. האם אני יכול לערער? האם האלגוריתם יכול להסביר למה? לא.

יובל: איך הגיבו לדבר הזה?
ענת: הדבר הזה עורר שערורייה מאוד גדולה בבריטניה ובסוף נאלצו לבטל את זה. כמו גם שערורייה מאוד גדולה שעלתה סביב אפליקציית ניטור המגעים שבריטניה פיתחה במהלך משבר הקורונה. אבל זה לא קורה רק עם אלגוריתמים כאלה. זו

דוגמא מאוד קיצונית, שגם לא הצליחה. אבל הדבר הזה קורה כל הזמן. ויותר ויותר גם במוסדות להשכלה גבוהה.

אולי אנחנו צריכים לבוא בטענות לעצמנו? הרי אנחנו הגורם מספר אחד שפוגע בפרטיות של עצמנו. אנחנו עוקבים אחרי עצמנו. מרגלים אחרי עצמנו. מתעדים את עצמנו, ללא הפסקה. נורא קל לבוא בטענות לחברת הביטוח או לשב"כ אבל הבעיה היא בכלל בנו. לא?

יובל:

לא, אני חושבת שאנחנו מאמצים את מה שהטכנולוגיות האלה מאפשרות לנו. איזה כיף זה שיש לי שעון שמודד את ביצועי הריצה שלי. אני יכולה לכאורה לדעת את עצמי יותר טוב. יש כאן שתי שאלות. אחת, מה זה הידע הזה? שאנחנו יודעים על עצמנו ועד כמה הוא באמת ידע? והשאלה השנייה היא מה עושים עם המידע הזה שבזמן שאני אוספת על עצמי, הוא גם נאסף באיזה שהוא שרת מרכזי ומשרת משהו ומישהו עושה איתו משהו ואולי מוכר אותו. ואולי יום אחד זה יגיע אלי באיזה דרך שהיא לא כל כך לטובתי. זאת אומרת, זה אותו רציונל כמו להגיד, מה אכפת לי שמוכרים את המידע שלי בפייסבוק, אני נורא נהנית להיות בפייסבוק.

ענת:

נכון.

יובל:

ענת: אני פשוט לא מרגישה את המחיר שאני משלמת דקה דקה, שנייה שנייה, בכל פעולה שאני עושה בזמן שאני בתוך הפלטפורמה. אני מאכילה את המכונה.

יובל: קפיטליזם המעקב מגיע מתוך העולם המסחרי. מתוך העולם העסקי, כן? האם מדינות, האם הרגולטורים, ממה שאת יודעת, מסתכלים על הרציונל הזה ואומרות, אנחנו, המדינות, אנחנו צריכות לעשות פה סדר, כדי שהרציונל הזה לא ישתלט לגמרי על העולם העסקי וגם עלינו? או שהן דווקא משתפות איתו פעולה?

ענת: התשובה היא גם וגם. זאת אומרת, מצד אחד אנחנו רואים יוזמות של מדינות שונות להתחיל לנסות באמצעות רגולציה, לתת מענה לבעיות האלו. מצד שני אנחנו רואים את הזליגה. אנחנו רואים מדינות רבות ברחבי העולם שאומרות, היי רגע... זה רעיון...

ענת: אה, הינה, הינה משילות. אני רוצה גם.

יובל: זאת אומרת, אנחנו, מצד אחד הן קצת לוחצות על המגזר העסקי, הפרטי. מצד שני הן מאמצות לעצמן את הפרקטיקות ואומרות, המ... אולי כך נוכל גם אנחנו ליהנות מזה.

ענת: ובתוך זה יש גם איזה שהוא מאזן כוחות מאוד עדין, שמדינות ותאגידים רב לאומיים מנהלים היום ביניהם, מפני שהתאגידים הרב לאומיים האלה הם עוצמתיים יותר ממדינות לאום. ויחסי

התלות העדינים האלה בין מדינות, בין פוליטיקאים לבין הפלטפורמות הגדולות האלה, גם מעצבים מאוד, או מצמצמים מאוד את היכולת של המדינה, לצורך העניין, עם גרשיים בשתי הידיים, לפעול בצורה נחרצת. או להציב אלטרנטיבה נחרצת למה שהפלטפורמות האלה יכולות לעשות כרגע.

אנחנו דיברנו על הנושא הזה קודם ואמרת לי, הטלפון הסלולרי שלנו הוא האויב הכי גדול שלנו. ומבחינה מסוימת כולנו יודעים שזה נכון. מבחינות אחרות, אנחנו לא יכולים באמת בלעדיו. אז האויב הכי גדול שלי הוא גם הדבר הזה שאני לא יכול... איך שוברים את המעגל הזה? האם אפשר לשבור את המעגל הזה?

יובל:

דיברנו קודם על תחושת הסוכנות. על להיות אזרח ולא להיות נקודה במרחב. ואז יש כל מני דברים קטנים שאפשר לעשות שלפחות נותנים את ההרגשה ש... שאתה לא מסכים לכל דבר ש... שהוא ברירת המחדל שהיא מעקב.

ענת:

לדוגמא?

יובל:

למשל אם ממש קשה למחוק את פייסבוק ובכלל לא להשתמש בפייסבוק, אז לגלוש אליה מהנייד, מהדפדפן ולא להתקין את האפליקציה. דוגמא אחת. דוגמא שנייה. להשתמש במנועי חיפוש שהם אולי טיפה פחות טובים מגוגל, אבל הם לא אוספים את המידע על המשתמשים. דוגמא אחרת זה לפתוח

ענת:

דפדפנים שונים ולנהל את הפעילויות שאתה עושה...

שהאימייל יהיה פתוח בברואזר אחד והרשתות החברתיות במקום אחר ולנסות להפריד את הדברים האלה. אלה דברים נורא קטנים ונורא סזיזיפיים, אבל בסופו של יום נותנים לך הרגשה שאתה כן יכול לעשות משהו, שכן יש לך יכולת כאזרח, להגיד הינה הסוכנות שלי. ואני לא בוחר בזה.

לי זה היה נותן הרגשה שאני ג'יימס בונד. זאת אומרת, פה המייל, פה הזה. אני כאילו 007, אני צריך להתחבא מהעולם. זה פוגע קצת ביכולת של גוגל לדעת אותך יותר טוב. זה פוגע קצת ביכולת של פייסבוק לדייק את הפרסומות שלה אליך. זה פוגע קצת... זה יוצר איזה שהוא שיבוש קטן, שבכל זאת לא מרכז את כל הידע אודותיך במקום אחד.

יובל:

ענת:

כלוחמת פרטיות וותיקה ועטורת מעללים, אני חושב שאת יודעת שאחד הדברים שהכי קשה להסביר לאנשים, זה מה בעצם כל כך נורא שפוגעים לך בפרטיות. אז יודעים שהתקשרתי לאמא שלי. אז יודעים שהזמנתי פיצה. כאילו, מה כל כך מפריע? איך בכל זאת מסבירים לאנשים מה היא הפגיעה בפרטיות? מה המחיר שלה. איפה אנחנו פוגעים אותה.

יובל:

ענת:

אני אתן לך דוגמא אישית. הטלפון שלי נפרץ...

די!

יובל:

ענת:

לפני כמה שבועות. באותו רגע, כמעט כמו שאדם טובע בים וכל החיים שלו רצים לנגד העיניים, זה הרגע שבו אתה מרגיש מה יכולה להיות הפגיעה בפרטיות ה... שאתה לא חושב שיכולה להיות. אז התקשרתי לאמא שלי. כל התמונות... כל שיחה הכי בנאלית. כל ריב הכי טפשי. כל אימייל שאולי התחלתי לנסח ולא שלחתי כי לא הייתי בטוחה. הרי המכשיר הזה שנמצא איתנו הוא כמעט תיעוד מאוד משוכלל של הלך הנפש שלנו. והנפש שלנו היא משהו שאני לא בטוחה שכל אחד רוצה שהיא תהיה בחוץ. ככה פרוסה עד הסוף.

יובל:

עד כמה בעיניך אנחנו באמת כאן נכון לעכשיו, לקראת סוף 2020 נמצאים במצב שבו קיימת סכנה מוחשית לדמוקרטיה כתוצאה מהפרקטיקות? כאן בישראל, אנחנו ישראלים, זה פוד קאסט בעברית, פונה לקהל ישראלי. עד כמה אנחנו בעיניך, נמצאים בסכנה?

ענת:

אני מאוד מודאגת, אני מרגישה שיש כרסום הולך וגובר בחירויות דמוקרטיות מתוך הפעלה של רציונל של מעקב ושל טכנולוגיות מעקב. אנחנו אומה שהיא מתהדרת בטכנולוגיות האלה. ושנחנו רצים אל הטכנולוגיות האלה מהר מאוד כדי לפתור כמעט כל בעיה. אנחנו לא שמים לב לכרסום ההולך ומתמשך בחירויות שאנחנו גם ממהרים ללכת ולמסור אותן, כי אה... אז מה, יש ככה וככה. אה, אז מה? כאילו ה- what

about איזם הזה. הוא מדאיג. ואני יודעת שאסור לי להיות
דטרמיניסטית, אבל אני חייבת להביע את הדאגה מהרגע הזה
שאנחנו נמצאים בו.

אולי זה גם קצת עניין דורי? זאת אומרת, אנחנו פחות או יותר
בני אותו... אנחנו בני דור ה-X. ואת מסתכלת על צעירים
מאיתנו, בני דור ה-Y. בני דור ה-Z. והם גדלו בעצם לעולם
שבו כל הזמן עוקבים אחריהם. הכל עוקב אחריהם. הם נולדו
לתוך עידן הטלפונים הסלולריים. וזה לא שהם לא יודעים
מהבעיה. והם מסתכלים עליך ואומרים לך, אה, בואי, אולי
אותך זה מטריד, כי אולי לך פעם היתה פרטיות. לנו מעולם לא
היתה, זה לא מציק לנו בכלל. תעזבי אותנו. זה לא... זה פשוט
לא אישו מבחינתנו.

יובל:

כאן אנחנו עוברים מהבעיה של הפרטיות לבעיה של הידע. וזה
הדבר השני שמדאיג אותי מבחינה דמוקרטית. וזה היעדר
היכולת, שנוכל לדבר על איזה שהוא ידע אוניברסלי משותף.
בתוך כל ההתנהלות הזאת מול הפלטפורמות, אנחנו מייצרים
לנו עולמות ידע, שהם כבר לא פילטר באבלס של קבוצות
קבוצות אלא של אדם מול המכשיר שלו. הדורות האלה
שגדלים לתוך עולמות שהם כל כך כל כך סגורים מבחינת
היכולת שלהם לראות מה קורה מבחינה חברתית, מבחינה
פוליטית. להחליף ידע, להחליף עמדות ולא לראות כל הזמן

ענת:

עוד מאותו דבר. אני חושבת שהוא מסביר הרבה מאוד
מתהליכי ההקצנה ואפילו האלימות האזרחית שאנחנו רואים
בכל המדינות בעולם בשנים האחרונות.

יובל: לך יש חשבונות בכל ה... פייסבוקים והטוויטרים?

האינסטגרמים? יש לך? מה... ספרי. ספרי רגע.

ענת: אני מחקתי את החשבון שלי בפייסבוק.

יובל: מחרת אותו?

ענת: לפני שנתיים מחקתי אותו כליל. כי אני חושבת שבמקרה של

פייסבוק כבר לא נותרה ברירה. אני מצטערת.

יובל: זהו... הגעתי...

ענת: אבל... אבל...

יובל: אוקי, כן?

ענת: אני עדיין בטוויטר.

יובל: אה, בטוויטר את שם. אוקי...

ענת: אה, עדיין. הם הולכים... הם הולכים ומשנים את תנאי השימוש

שלהם כך שהם הולכים ונהיים דומים יותר לפייסבוק. אבל

טוויטר עדיין שומרים על איזה שהיא מסגרת טיפה יותר

מאפשרת של בחירת המשתמשים ודרגות הפגיעה בפרטיות

שלהם, לצורך העניין.

- יובל:** הכוחות שאת מתמודדת איתם 10 קולד, הם עצומים, הם עשירים בצורה לא לתאר. הם חזקים מבחינה פוליטית וכלכלית. אפשר בכלל לנצח אותם?
- ענת:** אני לא יודעת אם זה שאלה של אם אפשר לנצח. אני... הם לא כל כך מעניינים אותי.
- יובל:** אוקי.
- ענת:** מעניין אותי יותר איזו מן תרבות פוליטית אנחנו... דיגיטלית, אנחנו יכולים לייצר כחברה. אפילו כקהילה מקומית. אני חושבת שזה נכון שיש לפעמים מצבים שצריך להיאבק בכוחות מאוד גדולים, אבל את אותה אנרגיה אפשר להשקיע בחינוך, בחינוך לאוריינות מדיה. בחינוך לתרבות דיגיטלית, השתתפותית. וליצר הרבה מאוד אלטרנטיבות שיכולות לצמוח מלמטה לפני שאומרים די אי אפשר יותר.
- יובל:** אנחנו מקליטים את השיחה הזו בסוף 2020, כשאת מסתכל קדימה, 2021, 2022, את אומרת, יובל, המצב יהיה יותר טוב? או, יובל, המצב הולך להיות יותר רע? מה בעיניך? מה הכיוון שלנו?
- ענת:** אני מרגישה שהתשובה הכנה היא גם וגם.
- יובל:** אוקי.
- ענת:** זאת אומרת, אנחנו דוהרים בקצב מסחרר לתוך התהום הזו. ובמקביל אנחנו כן מנהלים את הדיון הזה, לגבי הכיוון שאליו

אנחנו הולכים. אז מכאן ולהתנבא, כמו איזה אלגוריתם לגבי, טינג, הינה התוצאה, מה יהיה, אני לעולם לא אעשה, כי אנחנו מדעני חברה. אבל כן מוכנה להשקיע את כל המאמצים ולייצר את הדיון החברתי הזה באיזה מקום אנחנו כן רוצים להיות כחברה בעוד איקס שנים.

יובל: היתה תקופה שהיית יותר אופטימית?

ענת: היתה תקופה שנורא אהבתי את האינטרנט, אתה לא זוכר את התקופה הזאת?

יובל: כן, כן, אני זוכר אותה. אני באמת, אני זוכר אותה.

ענת: זהו, זה גרם לי להקדיש את חיי לחקר האינטרנט, נכון? זה היה משהו שהוא... היתה בו הבטחה נורא גדולה. בדיוק לאותה תרבות חדשה שהיתה בה המון הבטחה לטוב.

יובל: והיום מה?

ענת: היום אנחנו חוזרים לתחילת השיחה, מונופולים ששולטים בידע ובאוקלוסייה. זה לא... זה לא... לא לזאת פיללנו.

יובל: אכן לא אשת בשורות. דוקטור ענת בן דוד, תודה רבה על השיחה המעניינת הזו. אני דוקטור יובל דרור. אני מזמין אתכם להצטרף אלינו לפרק הבא שיעסוק באחת הסוגיות הדרמטיות ביותר של העידן הדיגיטלי והוא הפער הדיגיטלי. נשתמע בפעם הבאה. רוצים לדעת עוד בנושא שעליו דיברנו וגם

בנושאים אחרים? היכנסו לאתר האינטרנט של איגוד

האינטרנט הישראלי. www.isoc.org.il.